

lokale partij

WaterlandNatuurlijk

Tussenstand in het debat over de toekomst van de gemeente: notitie voor de gemeenteraad

1. Collegestandpunt: fuseren of zelfstandig blijven zijn alle twee opties

Het College van B&W heeft op 4 oktober 2019 een concept-standpunt bekend gemaakt over de bestuurlijke toekomst van Waterland. Dat kon nog veranderen door de inbreng van inwoners op 14 oktober. Blijft dat de gemeenteraad aan zet is in het proces van besluitvorming.

WaterlandNatuurlijk deed al een notitie het licht zien over de aanpak die mogelijk en wenselijk is voor Waterland als zelfstandige gemeente. En met de hele Raad meende de lokale partij dat besluitvorming in 2019 noodzakelijk is. Er is al een achterstand in het onderhoud van de gemeentelijke organisatie. En die mag niet groter worden, zeker niet nu er mensen weg gaan bij de gemeente, mede door de voortdurende onzekerheid over de toekomst van de gemeente.

Er is ook het gegeven, dat de inwoners van Waterland ondubbeltzinnig en zeer herhaaldelijk is verteld, dat de gemeente in 2019 zal besluiten. Waterland kent – getuige ook de hoge opkomstcijfers bij verkiezingen – een grote politieke betrokkenheid van de inwoners. Dat kostbare goed bewaren vraagt ook van de politici, van de voltallige raad dus, woord te houden. Het college laat zelfs weten de eigen voorkeur minder belangrijk te vinden, dan het nu nemen van een besluit door de Raad.

Deze notitie bevat het commentaar van WaterlandNatuurlijk op het standpunt van het college en opvattingen over het verdere proces van beslissen. En werd opgesteld naar aanleiding van de bijeenkomst met inwoners op 14 oktober, de expert meeting die de gemeenteraad hield op 17 oktober en de behandeling van de begroting 2020. Deze notitie bevat voor de verschillende betrokkenen in Raad en college ook vragen. Het tijdig indienen via de griffier maakt de voorbereiding daarop mogelijk en biedt de kans er op in te gaan.

2. Eerste commentaar op het concept-collegestandpunt: de documenten langs

“ In het concept-standpunt bestuurlijke toekomst is aangegeven dat het college een keuze tussen twee varianten ter besluitvorming aan de raad voorlegt, waarbij het college een duidelijke voorkeur uitspreekt voor variant A. De twee varianten zijn: A. Een bestuurlijke fusie met Edam-Volendam en Landsmeer per 1 januari 2023. B. Zelfstandig blijven en het nemen van de financiële verantwoordelijkheid door het structureel beschikbaar stellen van een bedrag van 1 miljoen euro.

Beide varianten voldoen aan de door het college gehanteerde uitgangspunten, te weten draagvlak inwoners en raad en de uitvoerbaarheid van de keuze. Daarnaast bieden zij voldoende basis om een oplossing te bieden voor de versteviging van de bestuurskracht en de vermindering kwetsbaarheid van de organisatie. “ Aldus het college. Inmiddels in het definitieve standpunt van het college in deze lijn aan de Raad aangeboden.

Naar het oordeel van WaterlandNatuurlijk is er een ordelijke vraag bij de Raad neer gelegd. Op het uitspreken van een collegevoorkeur voor fusie na is het dan ook een vrij evenwichtig verhaal. De winst: het aantal opties raakt beperkt tot 2, wat de Raad in de gelegenheid stelt zijn politieke primaat in de gemeente te tonen. En wel door een duidelijke keuze. Zodat – naar de wethouder ook zei – de

verscheidenheid van meningen recht wordt gedaan en het College de te maken keuze faciliteert. Dat binnen het duale bestel van College en Raad.

Het ligt in de rede de keuze nu dan ook voor minstens 12 jaren te maken. Er is 6 jaar veel tijd en aandacht in geïnvesteerd. Ook is een periode van tenminste 12 jaar belangrijk voor de noodzakelijke aantrekkingskracht van Waterland als stabiele werkgever en de bijbehorende ruimte voor loopbaanontwikkeling van ambtenaren.

Een college dat een duidelijke voorkeur heeft voor fusie, zal gemakkelijk er toe geraken de financiële eisen van zelfstandig blijven te overschatten; dat geldt ook voor een ambtelijke organisatie waarbinnen voorstander zijn van fusie “bon ton” is geworden. Want niets menselijks is ook het college of een ambtenaar vreemd. Hoewel het college geen definitief bedrag noemt, en dat ook markeert, komt het op een bedrag in de orde van E 1 mln structureel per jaar. Dat is gebaseerd op een zonder reflectie overnemen van een gedateerd ambtelijk getal van ruim E 650.000 er bij voor personeel en een niet onderbouwd aanvullend bedrag van rond E 350.000 jaarlijks voor ICT. En een kritische beschouwing van een door een organisatie in legitiem eigenbelang geclaimd bedrag is altijd nodig. Dat blijkt ook op Rijksniveau stelselmatig als uitvoeringsorganisaties “uitvoeringstoetsen” doen op nieuw in te voeren wetgeving. En het gaat hier om de uitvoerbaarheid van een besluit Waterland zelfstandig verder te laten gaan. In dat verband is het een abuis om in 2020 juist een ton te willen bezuinigen.

De conclusie moet hier zijn, dat een hoofdlijnbesluit nu mogelijk en nodig is. Zo ook het substantieel, dus voor meerdere tonnen, structureel middelen vrij maken.

WaterlandNatuurlijk schat dit voorlopig in op een bedrag van rond E 600.000 structureel per jaar, en erkent dat dit nog niet meer is dan een schatting. Er was een eerdere schatting door het college in vorige samenstelling. Dat kwam toen uit op ruim 2,5 ton. WaterlandNatuurlijk meent met het college, dat de Raad in deze zijn verantwoordelijkheid zal moeten nemen. Plezierig is in dat verband, dat de septembercirculaire van het Rijk duidelijk maakt, dat de Rijksbijdrage voor 2020 hoger wordt dan eerder verwacht. Ook is voor ICT eerder gemeld, dat “migratie naar de cloud” met de informatisering van Waterland het ontstaan van nieuwe kosten bij zelfstandigheid zou afvangen. Dat plaats de vermelding van E 350.000 per jaar extra in een wonderlijk daglicht.

Het college maakt ook met veel klem duidelijk, dat beslissen urgent is. De ruimte die het college vraagt om het proces over de jaarwisseling heen te laten lopen contrasteert daar mee.

WaterlandNatuurlijk betoogt al enkele jaren, dat de kwaliteit van de gemeentelijke organisatie lijdt onder voortdurende onduidelijkheid over de bestuurlijke toekomst. Duidelijkheid maakt de gemeente aantrekkelijker als werkgever.

In de beschrijving van de twee varianten die het College de Raad voor wil leggen, worden lastige punten die bij zelfstandigheid spelen beter onderkend, dan wat er bij fusie aan vragen opdoemt. Dat is logisch want ervaring met zelfstandig functioneren bestaat en ervaring met “gefuseerd zijn” niet.

Raar is de gedachte dat Waterland bij een besluit tot fusie zelf aan het roer zou staan. Fusie betekent juist het uit handen geven en vervolgens slopen van het eigen roer en overdracht van de koersbepaling aan een groter collectief.

Wel is aannemelijk, dat een grotere gemeente regionaal wat meer invloed uit kan oefenen. Verheugend is evenwel, dat in haar brief aan de Tweede Kamer van 18 oktober 2019, “De Toekomst van Openbaar Bestuur”, de minister van Binnenlandse Zaken ook onderkent, dat de democratische legitimatie van samenwerkingsverbanden tussen gemeenten versterking vraagt. Zij kondigt ook

maatregelen en wettelijke ruimte aan. Bijzonder is, dat zij in die brief ambtelijke fusie “suboptimaal” noemt en dat bestuurlijke fusie niet eens wordt genoemd. Wel maakt zij neutraal gewag van het bestaan van grotere en kleinere gemeenten, elk met hun eigen voor – en nadelen. Dat is een teken van trendbreuk in de uitingen van het Rijk. Want eerder werd het bestaan van kleine gemeenten steeds als een probleem genoemd, en nu wordt dat als een gegeven behandeld.

Als bijlage bij de stukken die het college uitbracht gaat een ambtelijk rapport uit februari 2017 over “Waterland op eigen kracht sterk”. Dat is een toegelicht claimdocument voor kosten van een eventueel zelfstandig blijven van de gemeente. En het bevat nog weinig management visie op de noodzakelijke aanpak. De opmerkingen die naar mogelijke maatregelen wijzen zijn niet in strijd met de meer concrete voorstellen voor een aanpak, als voorgesteld in de notitie van WaterlandNatuurlijk. Evident is overigens, dat wie voor zichzelf een claim in mag dienen, tot overvragen geneigd zal zijn.

Als bijlage bij de stukken die het college uitbracht gaat ook een geactualiseerde meningspeiling over de toekomst van de gemeente onder de ambtenaren. Driekwart van hun opteert daarin ook nu voor bestuurlijke fusie. WaterlandNatuurlijk meent, dat dit geluid een gevolg is van dat de lokale partij al meerdere jaren in de gemeenteraad naar voren brengt: er is voor een goede gemeente en voor goed werkgeverschap werk aan de winkel. Een goede werkgever moet “boeien en binden”. Boeiend is werken voor een gemeente als Waterland al. Nu moet er door goed HRM (vroeger Human Resources Management genoemd, tegenwoordig meer Human Relations Management) ook meer gebeuren aan het binden. Zo is er sprake van een collegedocument dat aan de Ondernemingsraad is voorgelegd. Het zou voor de gemeenteraad interessant zijn daar ook kennis van te nemen. Want al moet worden erkend, dat de arbeidsmarktsituatie voor gemeenten lastig is, de personele ontwikkeling met het hoge verloop van de laatste jaren wordt daar niet geheel door verklaard: er valt meer te doen.

Betekenisvol is de vaststelling, dat hoe meer men meent, dat er geld bij moet voor de gemeentelijke organisatie, des te meer men feitelijk erkent, dat er sprake is van achterstallig onderhoud. Ook dat zo veel personeelsleden zich voor fusie uitspraken en dat het verloop zo hoog is, onderstreept dat. WaterlandNatuurlijk heeft daar al een aantal jaren hardnekkig op gewezen. Goed werkgeverschap is nodig, explicieter nog dan bij de vraagbeantwoording voor de begroting 2020 toch al naar voren komt. Een goede zaak is, dat het college zich voorneemt om bij een uitspraak die strekt tot zelfstandigheid het voortouw te nemen voor de aanpak daarvan. Rond ICT is meer helderheid nodig. Tegelijk moet hier worden gewaakt tegen het risico van een “bodemloze put”. Juist hier verdient geleidelijk meer “slim samenwerken” met andere gemeenten overweging.

Een bijlage bij het collegestandpunt is ook de verslaglegging over de consultatie van de inwoners van Waterland. Een informatieve weergave, die over het geheel genomen zeker toereikend is. Er blijkt uit, dat op een aantal punten beleidsmatige en uitvoerende aandacht van de gemeente voor de woonkernen van Waterland nodig is.

3. Politieke kanttekeningen en vragen

Op enkele momenten van ruis na is het proces van meningsvorming tot op heden netjes en volgens afspraak afgewerkt. Dat is ook een prestatie van de verantwoordelijke wethouder. Die er bovendien in slaagde in het college de wethouders van Groen Links en D66 te winnen voor het PvdA-standpunt ten gunst van fusie. Politiek knap gedaan dat laatste, wat WaterlandNatuurlijk betreft, maar wel de verkeerde kant op.

Blijkens de persconferentie op 4 oktober stemde het gehele college in met de voorgelegde stukken, maar onderschreef alleen de CDA-wethouder niet de voorkeur voor fusie. Apart is de opstelling van de burgemeester. Recent, in het gesprek rond het reglement van orde van de Raad, onderstreepte zij

met klem haar politieke neutraliteit. Zodat de vraag rijst op welke wijze zij haar politieke neutraliteit gestalte gaf in deze collegebesluitvorming.

Kort na het college standpunt kwam het CDA Waterland op 6 oktober met een duidelijke stellingname voor de zelfstandigheid van Waterland. Deze keuze verdient nu de voorkeur en moet uitvoerbaar worden gemaakt, aldus het CDA. Daarmee ontstaat er een duidelijke meerderheid in de Raad voor een zelfstandig Waterland. Relevant is het om van het CDA te vernemen voor hoe veel jaren men dit standpunt thans houdbaar acht.

De gebleken fusievoorkeuren van D66 en Groen Links en PvdA voldoen niet aan de criteria van draagvlak en uitvoerbaarheid die het college terecht stelde. Wel is zo inmiddels duidelijk, dat de eerste voorkeur van het college door geen enkele raadsfractie wordt gedeeld. Draagvlak voor een fusie met Edam/Volendam en Landsmeer blijkt – anders dan het college kennelijk eerder mocht vermoeden - in de Raad te ontbreken. Al sluit Groen Links dat net niet uit.

Deze situatie maakt het overbodig en een vorm van werkverschaffing voor het college om de lopende consultatie van de buurgemeenten Landsmeer en Volendam-Edam voort te zetten. Het is doenlijk dat type proces voor het eind van het jaar netjes af te hechten. Dat bespaart ook die buurgemeenten een stukje bestuurlijke drukte. En zo vervalt mogelijk nut van over de jaarwisseling heen tillen van het besluitvorming.

Inmiddels klonk een geluid in de Raad om nog een referendum of een vorm van volksraadpleging te organiseren. Dat was ongerijmd en een motie in die richting is dan ook niet aanvaard. Het argument als zouden de inwoners onvoldoende gehoord zijn, sneed na de inzet daarvoor door het college geen hout. Wie de inwoners in hun weg blijven bij de bijeenkomsten in de kernen serieus neemt, terwijl de politieke belangstelling blijkens de opkomst bij verkiezingen in Waterland hoog is, kan daar uit een duidelijk signaal halen: bestuurders, bestuur, beslissers, beslis!

Politiek is ook betekenisvol of de collegeleden na een daartoe strekkende uitspraak van de Raad “vol voor een zelfstandig Waterland gaan”. Dat geldt ook voor de ambtelijke top al is bevraging daar op van deze mensen in het openbaar niet gepast. Ook partijen in de Raad van wie de voorkeur niet wordt gehonoreerd, valt te vragen of zij de nu te nemen beslissing zullen respecteren. Want het welslagen van een zelfstandig Waterland vraagt commitment!

4. Conclusie

Het is waarschijnlijk geworden, dat Waterland op eigen benen blijft. En daarvoor is werk aan de winkel. Zowel voor de geld- en organisatiekant van zelfstandig blijven als voor het stellen van beleidsprioriteiten naar aanleiding van de consultatie van de inwoners is nu actie nodig. Het college zegt daar al druk mee te zijn.

Een raadsuitspraak voor zelfstandigheid laat zich nu denken na een voorbereidende bespreking op 12 december 2019 en het aannemen van een tot zelfstandigheid strekkende motie op 19 december 2019.

Harm Scheepstra, WaterlandNatuurlijk, 6 november 2019